

Sjunde roten, tomt 60

Kvarteret Gamla Teatern

Tjugosjunde roten 1637–57

Hörnet mellan Lilla Smedjegatan och norra sidan av Sillgatan 7.60 + 7.61

Fjortonde roten 1657–70

Rotemästaren Arffe Andersson Kvarnbergsgatan 16

1637–38 Sillgatan 10

Änkan Bengta Arfueds eller Bengta Engelbrektsdotter

1639–40: svärsöner "Nils Andersson vid Bommen" och *Börge Andersson vid Bommen*

Nils Andersson (Bohm eller vid Bommen) båtekarl. Halvsyskon: Oluf Ambrusson, 10.11, Kerstin Ambrusson Gift med Gunnar Mattsson

1652–76 (sista året kallad båtekarl)

M 1678 Niels Andersson båtekarl

Gustavi tomtöreslängder 1670–81 (se 10.105–106)

"Nils Andersson vid Bommen" och *Börge Andersson vid Bommen* var söner till en *båtekarl Anders Eriksson och hans hustru Barbro Nilsson*, efter vilka arvdelning skedde den 10.8.1662 (jämför RR-protokoll den 24.4.1673). Bröderna var gifta med döttrar till "Bengta Arfueds" eller Bengta Engelbrektsdotter (se kämnärsprotokoll för mars 1669), tydligen änka efter Arffve Anderson, vilken 1637–38 var rotemästare för tjugosjunde roten. Av de båda svågarna och bröderna var Börje den ojämförligt aktivaste och framgångsrikaste. Nils Andersson vid Bommen omtalas sällan annat än i anslutning till brodern. Men vid kämnärsrätten den 13.9.1665 krävdes han av Adolf Tacks arvingar och sades då ha *tjänstedrängen Guttorm Bengtsson*.

Åren 1694–96 behandlades i alla rättsinstanser en arvstvist mellan Börge Andersson Bohm och *Nils Anderssons dotter Barbro Nilsson* och hennes man *hovslagaren i Borås Erik Danielsson (Lund)*. Tvisten gällde äganderätten till den gård Nils Andersson hade varit bosatt i och till en halv strömbåt.

Utförligast behandlades saken i rådhusrättens dom den 23.10.1695. Enligt Börge Bohm hade brodern Nils Andersson inte efterlämnat någonting att ärva utom 1/15 i två tomter, som vardera kunde värderas till högst 100 rdr. Detta skulle på Barbro Nilssons del bli 13 daler 16 öre smt. Den summa vägrade lätt mot vad hon enligt Börge genom sin far var skyldig Börge nämligen 2037 rdr och 20: en tredjedel av detta kunde debiteras Barbro, vilket gjorde 679 rdr 6 2/5 öre. Kom därtill 1/15 av vad hennes mormoder sal. Bengta hade åtnjutit hos Börge plus vad Barbro själv fått så var man uppe i en summa av 765 rdr 42 4/15 öre.

Börge Bohm hävdade, att hans bror Nils själv ej ägt hus och gård utan fått bo gratis i en av Börge ägd gård på grund av sin stora fattigdom. Vidare hade Börge på grund av broderskärlek låtit Nils

uppbära en del av strömbåtsfrakterna. Detta var nu inte alls rättens åsikt. Börge borde, hävdade den, efter broderns död omedelbart ha låtit försegla dennes sterbhus och ordnat med opartisk inventering. Nu hade han istället efter godtycke disponerat sterbhusets tillgångar och självrådigt gjort sig själv till barnens förmyndare och kunde därför inte bevisa att de omyndiga barnen på sina föräldrars vägnar var skyldiga honom något.

Efter Nils och Böriges gemensamma svärföräldrar hade det funnits två gårdar att ärva. Den ena hade Börge Andersson sålt såsom sin egendom till *Bengt Murmästare* och den andra hade Nils Andersson under sin livstid bebott som sin ägda gård och förbättrat med husbyggnad och dessutom hade därefter en av hans döttrar bott där så länge hon levde. Börge Andersson kunde inte med något skriftligt kontrakt eller muntlig avhandling, än mindre köpe- eller fastebrev, arvsförening, trovärdiga vittnen eller något laga instrument enligt rådhusrättens åsikt bevisa sin äganderätt till denna gård. Rätten kunde inte ge den av honom presenterade attesten daterad 4.9.1687 vitsord. Den var enligt rättens mening för partisk och dessutom förnekade den 12.10.1694 två av dem som skulle ha underskrivit den sin underskrift av samt vidare var övriga attestanter avlidna.

Det fanns fler arvingar till de två tomtorna, men dessa var bosatta långt från Göteborg och hade ej gjort sina arvsanspråk gällande.

Enligt en attest av *Lars Katt* skulle Nils Andersson på dödsbädden ha sagt, att halva strömbåten hörde honom till. Enligt båtgegilletts protokoll den 19.3.1675 skulle bröderna Börge och Nils redan 1675 ha betalt avgift till ämbetslådan och den 12.3.1675 betalt för sin halva båt. Börge Andersson sökte bevisa sin äganderätt till båten med att 1680 hade endast han betalt och då för en hel båt. Men rätten bevisade med attest ur kyrkoboken, att Nils Andersson begravdes den 23.1.1680 och det intygades, att han då varit död i en 10–12 dagar, varför han ej kunde ha betalt 1680.

Under rättegången omtalades en uppsats av Barbro Nilsdotters svåger *Simon Rolufsson*, som nu var avliden. Däri nämndes, att en del silverkärl hade tillhört Nils Andersson och pantsatts hos rådmannan Volrath Tham och David Amia den äldre för ett lån, som båda bröderna tagit tillsammans. Nils Andersson hade betalt sin andel men hans silver förblev hos långivarna som pant för Böriges skuld.

För sitt självtagna förmynderskaps skull dömdes Börge Andersson Bohm att oavkortat inrymma sina brorsbarn i deras avlidna faders hus och gård utan någon refusion för den byggnad och reparation, som han där skulle ha gjort i synnerhet som han under så lång tid uppburit hushyrans. Vidare skulle han ersätta barnen för faderns halva båt med tillhörande skrårättighet och för all den förtjänst, som den kunde ha intjänat från januari 1680, då fadern avled.

Märkligt nog hade parterna den 13.6.1695 träffat förlikning, så Barbro Nilsdotter accepterade en summa av 100 d smt i ett för allt, varmed fordringarna på båda sidor för framtiden skulle vara dödade. Troligen hade hennes man hovslagaren i Borås Erik Danielsson tyckt att hon sålt sin arvsrätt för en grynvälling, och vägrat godkänna förlikningen.

Hovrätten begärde i brev daterat den 27.2.1696 (enligt Göteborg RR den 9 mars s.å.) ytterligare förhör i ärendet. *Nils Torsson*, som varit ålderman, och *Anders Svensson*, som varit bisittare i båtgegillet, när båten byggdes, förmodade, att den omtvistade båten var den, som Börge Andersson Bohm hade fått Kungl. Cammarcollegii tillstånd att bygga. Tillståndet hade givits Börge Bohm ensam; de visste inte om han sålt eller skänkt brodern hälften. *Carl Ingelsson* ansåg sig ha betalt frakten vissa gånger till Nils Andersson men i dessa fall var, ansåg han, Nils ombud för Börge och Nils hade också i denna egenskap infunnit sig på skråsamkväm.

Hustru Osilia Jostdotter ”som ännu levde och var frisk” vittnade men sade sig ingenting veta om brödernas ekonomiska mellanhavanden och ville inte hålla med någon av parterna. Enligt *tullnären Anders Winboo* hade bröderna ”continue sammanlevat och i Börge hus tillsammans ätit och druckit”. Nils Andersson var en fattig man och efter hans död hade Börge tagit barnen till sig. Om han ej gjort det hade de måst gå omkring och tigga. Niclas skraddare och Oluf Krook vittnade om att *den plats, som Nils Andersson ägt, blev tagen till kronhussmedja*.

Oluf Svensson Hising, som låg sjuk, hade skriftligen den 5.10.1695 betygat sig under sist förflutne krigstid – 1675 eller annat år – ha byggt en strömbåt, som Börge och ingen annan hade betalt. Endast Börge hade levererat materialen.

Den 16.3.1696 vidgick hustru *Karin Rasmusdotter* – troligen *Bengt murmästares hustru* – en tidigare given attest om att Nils Anderssons dotter Barbro efter sin faders och sin syster Marias död hade spolierat och försålt den lilla kvarlåtenskapen. Ett tennfat hade Karin köpt, vilket Barbro givetvis kunde umbära, men när Barbro ville göra sig av med sängkläder och andra nödvändiga ägodelar, ville Karin och hennes grannhustrur förmana henne till husaktighet. Men då flydde Barbro ut ur nattstugan. *Brita Hansdotter* vittnade om att Barbro Nilsdotter till hustru *Catharina Henriksdotter* pantsatt ett bolster och en gammal bänkdyna.

Nils Hansson Borgman, som låg på sin sotsäng (den 17.3.1696), *hustru Kerstin Långeberg* och *Hans Andersson väktare* (båda sjuka) intygade skriftligen att sal. Nils Andersson i livstiden var en utfattig man och att Börge Andersson Bohm efter den stora vådelden, som övergick staden, på sin svärmoders tomt låtit uppbygga små hus till hemvist åt sin broder Nils Andersson, som var genom den olyckliga vådelden ”av hus och gård destituerad”. Börge hade också fött Nils Andersson och hans barn i livstiden och när Börge bryggt, bakat och slaktat hade han alltid delat med sig och givit sin broder av varorna. Börge och hans hustru hade hjälpt Nils Andersson med kläder och efter hans död låtit begrava honom och hans hustru, barn och dotterbarn på egen bekostnad, så att alla grannarna, som visste hur fattig Nils Andersson var med undran hade förnummit den ömhet och godhet som Börge hade för sin broders hus. De förstod inte hur han, som själv hade familj att försörja, kunde ”sådan tunga och besvär utstå”.

Den 15.9.1696 behandlades hovslagaren Erik Danielsson Lunds protest mot att Börge Andersson Bohm, trots att tvisten mellan honom och Danielsson ej var avgjord, hade uthyrt det hus, varom det tvistades, till vårdslöst folk, som lät huset förfalla, samt mot att Börge uppbar hyran för huset. I tomtöreslängden kallas gården 1696 *Börge Bohms gård*.

Börge Bohms måg *Severin Stockman* anhöll den 6.4.1696? om rättens attest om att hans svärfader för länge sedan hade sökt vederlag för sin avlidne broders Nils Anderssons tomt, vilken sedan husen, som stod därpå, hade brunnit under den stora vådelden, togs till kronhussmedja. Rätten kunde inte befatta sig med ärendet, men en del ledamöter erinrade sig hans ansökan.

Den 19.11.1696 kunde *hovslagaren Erik Danielsson och hans hustru Barbro Nilsdotter* meddela, att höga Kungl. Revisionen hade funnit skäligt att fastställa rådhusrättens dom av den 23.10.1695. De fick arrest på den halva strömbåten. År 1700 sålde de den med dess rättigheter till *Nils Larsson Garn*. Hovslagaren Erik Danielsson Lunds originalobligation för lån i banken av 120 d smt uppvisades 28.1.1698 i rätten. Han pantsatte hus och gård på Sillgatan mellan Pelle Persson i öster och kronhussmedjan i väster. Erik Danielssons tomt värderades 1715 till 150 d smt, hans hus till 160 och lösöret endast till 50.

1698–1737 Hovslagare Erik Danielsson Kallas i 1730 års tomtöreslängd 1730 gammal och fattig: hade då gesällen *Jan Rosell och fattige smeden Daniel Eriksson* som gesäll, fattig ibm 1704 *Hindrick Wagnmakare*.

1717 bodde utom han och hustrun även sonen gesällen Daniel Eriksson Lund och *läregossen Lars Arentsson* i gården. Erik Danielsson hovslagare och Barbro Nilsdotter Lund pantsatte för att reparera deras gård i hörnet av Sillgatan för lån 12.9.1729 av 60 d smt till *kämnären Assmund Svahn*, som för 82 d smt fordran 15.5.1738 uppbjöd hovslagaren Mäster Erik Danielssons hus och gård. Hovslagaremästare Erik Danielsson Lund omtalas sista gången 21.9.1738, då han pantade hus o gård på Sillgatan till Madame Catarina Ahlroth för lån av 100 d smt.

Sonen *hovslagaremästare Daniel Eriksson Lund* hade övertagit gården 1745. Bouppteckningen efter honom företogs redan 10.11.1754. Han efterlämnade endast 146,7 d smt, därav ”en avbränd ödetomt på Sillgatan vid Kronhuset med två efter branden nybyggda, oinredda rum, varvid hans två systrar Brita och Helena fått lov uppbygga ett rum” men tomten tillhörde Daniel Lunds änka *Helena Schwartzkopf* sedan mannen på auktion för brodern köpt den för 180 daler (Berg II:7–8, 143).

Det förefaller som om Daniel Lunds änka gifte om sig med *klensmeden Hans Wirgman*, ty när denne, som nämns som ny ägare 1755, tillsammans med hustrun den 29.5.1759 sålde sin ”åt Sillgatan belägna hörntomt emellan handelsmannen herr Magister Ahlroths ödetomt å östra och murmästaren Rex ödetomt å västra sidan för 290 d smt och en diskretion av en silversked värd 10 daler” till *organisten vid Kronhusförsamlingen Hans Hindrik Horn* säges Wirgmans hustru heta *Magdalena Schwartzkopf*, antingen nu Helena var felskrivning för Magdalena eller tvärtom (uppbud 18.6.1759).

På grund av att Hans Hindrik Horn hade lånat 2 000 d smt av herr *Gabriel Friedrich Beijer* pantsatte han sitt ”nu uppbyggda och ograverade hus på Sillgatehörnet jämte tomter därintill, som ännu opåbyggda äro, beläget mellan murmästaren Rex ödetomter å norra och målaren mäster Normans ödetomt å östra sidan.” Vid bouppteckningen 23.2.1778 efter organisten Hans Henrik Horns hustru *Anna Dorotea Blomberg*, död barnlös 24.10.1777 och syster till änkan *Maria Wahlberg*, sades makarna äga ett litet stenhus med 1½ tomt på Sillgatan, i hörnet av Kronhustyggården, värt 850 rdr specie (Berg II:5–6, 183).

10.8.1783. Första gången lät herr *Johan Fredrik Podolin* för 1333 riksdaler 14 skillingar specie ett vid Sillgatan i stadens femte kvarter emellan avlidne murmästaren Ashmans änkas gård å norra och herr Podolins egna tomter med därå anlagt Comediahus å östra sidan beläget stenhus, som tillhört *avlidne vågmästaren Oliveholms änka Maria Elisabeth Oliveholm* och hon sålt honom den 31.12.1782. 30 penning 44 riksdaler 25 skillingar 4 runstycken.

1785 tillhörde tomten med stenhus *komediföreståndaren Johan Blanck*

7.60–7.61 1786 *Handelsman Lesses* tomter med åbyggnad

1786–1800 7.59–7.60 *Kommerserådet Herr Baron Patrik Alströmers (kreditors)* hus, ibm *traktören Johan Berger*.

1802 den 28.1. På begäran av *Baron Nils Silfverschiöld*, som förvaltade baron Patrik Alströmers affärer, såldes dennes stenhus nr 59 i 7de roten vid Sillgatan (7.59) med därintill under 60 (7.60) byggnad Comediehuset af träd med dess tillhörigheter och en tomt åt Kronhusgatan till, under nr 40 i 8de roten (8.40) med därå varande byggnad för 2 100 rdr till *vinhandlare L H Crohn* (Hyresman hade varit traktören Bergers änka).

1807–08 källaremästare *L H Crohn*.

Brandförsäkringsvärdering:

”År 1803 den 15 april C J Chrohns hus och åbyggnader No 59 och 60 i 7de och 40 i 8de roten av femte kvarteret.

Sjelfwa tomten håller i längd åt Sillegatan 48 1/2 alnar, i djuplek till murmästare Assmans Enkas grundmurade stenhus 54 alnar åt Smedjegatan, har en baktomt åt Kronhusgatan 32 alnar lång och 13 alnar bred. Är belägen från Wallgrafwen 180 alnar och Artillerityggårdsbrunnen 20 alnar samt från Östra Hamnen 150 alnar. Är försedd med nödig handredskap bestående af 2 handsprutor, 4 st Läderämbar, 2 brandstegar och 2 swalbar och 2 brandhakar.

No 1. Ett grundmurat stenhus belägit i hörnet af Smedje- och Sillegatorna. 2ne våningar, 29 alnar långt, 16 alnar bredt, 11½ alnar högt, består af i undra våningen 3 rum, källare – stuga, kök, stor förstuga samt Ett Contoir för Försäljningen af Comedie Billetterne, Trappgång af plankor till Öfre våningen som innehar en stor Billard Sal, 2 rum, ett litet Rum, 1 kök, stor Förstuga med Trappgång upp till Winden af Plankor. I Yttermurarne äro 20 tum samt skiljomurarne 10 tum tjocke. Taket täckt med bräder under pannorne och Windsgolfwet lagt med Bräder, hwarest är Ett inredt Windsrum af fullmuradt korswirke.

Hela stommen af denne Byggnad med skorstenar i dess nu warande tillstånd värderas till Rdr 1355.16

Yttertaket med dess tillbehör 644.24

Transport Rdr 1999.40

Bjelklagen med mellanskjär 365

Golfven i rummen af Plankor 148

Taken i rummen alla med spänd duk 161

Trappor af Plankor inklädda 66.32

11 st Fensterluffer med Engelska Rutor

i kitt med små foder målade och beslagne

2 alnar 7 tum höga, 1 aln 16 tum breda

7 rdr 24 öre 67.24

6 Par Fensterluckor med beslag och

målning 2 rdr 24 15

2 par Förstugedörrar med kammar, låsar,

målade foder Rdr 8.16 116.32

3 st släta dörrar 3 9

I båda våningarna finnes 267 alnar Fot-

Postament och Taklistor 24 133.24

3 st Porcelleins kakelugnar med
messingdörrar Rdr 28 84

4 st Pott.kakelugnar 15 60

1 Kammar Spis 8.10

Tapeterne i de 5 Rummen bestå af
spänd duk med klistrat Papper måladt och
med Franske listor och foton med oljefärg
rdr 21 105

Resten af Rummen äro målade med
oljafärg på Rappningen 4 st R 10 40

2 st köksspisar med 2ne Bakugnar 105

No 2. I öster om denna stenshusbyggnad
Ett Commoediehus med sin gafwel åt Sillegatan
19 ½ aln bredt, 62 alnar långt,
15 alnar högt på 1/2 alns stenfot af korswirke.

Transport Rdr 3581.44

2) (Teaterbyggnaden)

Brädklädt och rödmåladt, taket täkt med
Bräder under Pannorne o Huset är 26 år
gammalt, inredt med Theater – Loger samt
andra Platsar i godt stånd.

Stenfoten är wärd 193.24

Stommen i det stånd det nu är 1403

Yttre Taket med sina Spannstolar och
täckning 512.16

Theatergolfwet af nya Plankor 61

Machineriet drifwes genom flere Mechaniske
inrättningar wärde 765

Parterre med 12 st klädde Bänkar samt
golfwet af 2 1/2 tums Plankor med sina
underlag 146

Orchestern med sine Pulpeter 25

Amphiteater med Brösthörn och Bänkar

klädde med blått kläde 245

Primier Loge 20 st uppstoppade Bänkar med

Brösthörn 10 rdr 200

Seconde, 4 Griljerade i Fonden med för-

gylta Lister stoppade Bänkar af blått

kläde 25 rdr 100

2ne Griljerade på Second åt sidan

af Teatern 50

2ne TheaterLoger med siden Gardiner och

förgylta kammar och Lister 50

Second med Bänkar golf och Brösthörn 100

Troasierne med do do do 100

7 st Trappor af plankor större och mindre 42

16 st dörrar större och mindre som alla

hafwa Låsar och gångjern 2 rdr 32

Golfven i gångarne för hela huset 50

Decorationerne 200

3) En tillbyggnad åt gården består af 2ne

wåningar, har 4 rum med en murad kakelugn

och en liten köksspis tillsammans 341

No 3. Långs uppåt gården 1 smal korswerks-

Buggnad 27 alnar lång, 10 alnar bred indelt

för stall, stallkammare, vagnbord. Taket

täckt med bräder under pannorne 16 år

gammalt 264.20

Transport Rdr 8462.8

No 4. Em korswerksbyggnad åt Smedjegatan

Brädklädt, Rödmåladt, 9 1/2 alnar lång,

5 alnar bredt taket täckt med bräder

under pannorne 19 år gammalt 60

No 5. På Tomten åt Kronhusgatan Ett skjul

42 alnar långt 8 alnar bredt. Taket täckt

med bräder och Pannor ofwanpå, 6 år gammalt.

Hela egendomens värde utföres

således till 8618.32 rdr”